

تشبیہات در قرآن

هاجر احمد حسینی

سرشناسه	: احمد حسینی، هاجر، ۱۳۶۳-
عنوان و نام پدیدآور	: تشبیهات در قرآن / هاجر احمد حسینی.
مشخصات نشر	: قم: حکیم روز، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۱۱۲ ص.
شابک	: 978-622-737802-3
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: قرآن -- مسائل ادبی -- معانی و بیان
موضوع	: Rhetoric in the Qur'an
موضوع	: تشبیه
موضوع	: Simile
رده بندی کنگره	: BP۸۲
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۱۵۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۲۱۰۰۴۶

تشبیهات در قرآن

نویسنده: هاجر احمد حسینی

ناشر: حکیم روز

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۳۷۸۰۲-۳

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

سال انتشار: ۱۳۹۹

نوبت چاپ: اول

صفحه آرای: عباس ده نمکی

قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است

چاپ و نشر: حکیم روز ۰۹۱۹۲۵۱۵۴۲۳

تحميديه

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ، وَاجْعَلِ الْقُرْآنَ لَنَا فِي ظُلَمِ اللَّيَالِي مُنِيرًا، وَ
مِنْ نَزَغَاتِ الشَّيْطَانِ وَخَطَرَاتِ الْوَسْوَاسِ حَارِسًا، وَ لِأَقْدَامِنَا عَنْ نَقْلِهَا إِلَى
الْمَعَاصِي حَافِيًا، وَ لِأَلْسِنَتِنَا عَنِ الْخَوْضِ فِي الْبَاطِلِ مِنْ غَيْرِ مَا آفَةٍ مُخْرِسًا،
وَ لِجَوَارِحِنَا عَنِ اقْتِرَافِ الْإِثَامِ زَاجِرًا، وَ لِمَا طَوَّبَ الْغَفْلَةُ عَنَّا مِنْ تَصَفُّحِ
الْإِعْتِبَارِ نَاشِرًا، حَتَّى تُوصِلَ إِلَى قُلُوبِنَا فَهَمَّ عَجَائِبِهِ، وَ زَوَاجِرِ أَمْثَالِهِ الَّتِي
ضَعُفَتِ الْجِبَالُ الرُّوَاسِي عَلَى صَلَابَتِهَا عَنْ احْتِمَالِهِ.

تقدیم به:

✽ اولین مفسر قرآن حضرت علی علیه سلام که هر وقت در نوشتن این کتاب توان از کف می‌رفت به یاد این شعر از نخودکی می‌افتادم که هنگام مواجه با مشکلاتش اینطور از حضرتش مدد می‌خواست:

زمانه بر سر جنگ است یا علی مددی مدد ز غیر تو ننگ است یا علی مددی
گشاد کار دو عالم به یک اشاره توست به کار ما چه درنگ است یا علی مددی

✽ و به روح پدر آسمانیم، اولین مربی قرآن که انس با قرآن را به ما آموخت؛

✽ و به مادر صبورم که اولین مشفق من در مسیر معارف اهل بیت بودند؛

آن بهشتی را که قرآن می‌کند توصیف آن

صاحب قرآن به فرمود زیر پای مادر است

✽ و نیز این قدر شناسی را وظیفه خود می‌دانم که از همه بزرگوارانی که با کلامی، حتی مرا در نوشتن این کتاب یاری نموده‌اند، تشکر کنم. از جمله از خانواده عزیزتر از جانم که در تمامی لحظات از هیچ کمکی دریغ نورزیدند و همچنین از فاضل ارجمند حجت الاسلام آقای عبدالله بنیادی که در نوشتن کتاب حاضر مرا یاری نموده‌اند.

فهرست مطالب

۱	سخن آغازین
۳	مقدمه
۴	تعاریف
۵	فصل اول: تشبیه
۷	مفهوم شناسی
۷	قرآن
۸	تشبیه
۱۰	ارکان تشبیه
۱۱	ادوات تشبیه
۱۲	اقسام تشبیه
۱۳	تشبیه مفرد و مرکب
۱۴	اقسام تشبیه به اعتبار ادوات آن
۱۵	قاعده
۱۷	اقسام تشبیه به اعتبار وجه شبه
۱۷	۱- تشبیه مفصل و مجمل
۱۹	۲- تشبیه تمثیل و غیر تمثیل
۲۰	۳- تشبیه بلیغ

۲۱	۴- تشبیه مقلوب
۲۱	فایده‌ی تشبیه
۲۵	دلیل استفاده قرآن کریم از تشبیهات
۲۷	نتیجه‌گیری فصل اول
۲۹	فصل دوم: تحلیل تشبیهات در قرآن کریم از سوره یونس تا قرآن ..
۳۱	سوره یونس: (۱۱-۱۰۳)
۳۳	سوره هود: (۸۲، ۸۳، ۴۲)
۳۶	سوره یوسف: (۲۱)
۳۹	سوره رعد: (۱۶، ۴۲، ۱۴)
۴۴	سوره ابراهیم: (۲۶، ۲۵، ۲۴)
۴۶	سوره حجر: (۴۷، ۴۶، ۴۵، ۱۳، ۱۲، ۱۱، ۱۰)
۴۸	سوره نحل: (۹۲-۹۱، ۷۷)
۵۱	اسراء: (۱۱، ۷)
۵۲	سوره کهف: (۴۲، ۲۹)
۵۴	سوره مریم: (۱۷)
۵۵	سوره طه: (۹۶، ۸۷، ۸۴)
۵۸	انبیاء: (۱۰۴، ۳۲)
۶۰	سوره حج: (۷۲، ۳۱، ۳۰، ۲)
۶۳	مؤمنون: (۸۳-۸۱، ۴۱)
۶۴	سوره نور: (۴۰، ۳۹، ۳۵)
۶۸	تشبیهات مثل هم در سور مختلف:

۷۰.....	جدول تشبیهات قرآن با توجه به طرفین تشبیه در قرآن
۷۲.....	اغراض تشبیهات قرآن
۷۳.....	نتیجه گیری فصل دوم
	فصل سوم: تصویر تشبیهات در مورد مؤمنان و کافران (از سوره یونس تا فرقان)
۷۵.....	
۷۸.....	۱. تشبیهات درباره کافران
۷۸.....	هدف اول: انحراف باور.....
۸۳.....	هدف دوم: سستی باور.....
۸۷.....	هدف سوم: بطلان کردار.....
۹۲.....	هدف چهارم: بدفرجامی.....
۹۴.....	۲. تشبیهات درباره مؤمنان.....
۹۴.....	الف. در حوزه تشویق.....
۹۷.....	ب: بیم و هراس و هشدار.....
۱۰۰.....	نتیجه گیری فصل سوم.....
۱۰۲.....	تحلیل و نتیجه گیری نهایی.....
۱۰۴.....	منابع.....

سخن آغازین

قرآن مجید که برای هدایت انسان‌ها بر پیامبر ﷺ نازل شده کتابی است الهی و دارای مراتب که بالاترین مرتبه‌اش: «ام الکتاب» نزد خدای سبحان است قرآن کریم، اگر چه به زبان عربی است، اما در اصل به زبان فطرت انسان هاست و همگان آن را می‌فهمند. قرآن کلام ثقیل، سنگین و پرمغز است، ولی به دلیل هماهنگی با فطرت انسان‌ها، فهمیدن و بهره‌مندی از آن برای همگان آسان است اما از آنجا که انسان‌ها مراتب فهم و درکشان متفاوت است. به همین دلیل معارف این کتاب جهان شمول الهی در سطح مختلف بیان شده تا از طرفی، ژرف اندیشان به بهانه‌ی پایین بودن مطالب وحی خود را بی‌نیاز از آن نپندارد و ساده اندیشان هم از فهم مطالب آن، خود را محروم نینند. از آنجا که یکی از شیوه‌های بیانی قرآن کریم در تعالیم و تربیت‌ها، تشبیه می‌باشد و به واسطه آن، معانی پوشیده و پنهانی کشف و برای اذهان و افهام قابل تصور و درک می‌باشد انسان غالباً با اشیاء محسوس ملموس، مأنوس تر است. موضوع تشبیهات قرآن از دیر باز مورد توجه دانشمندان و قرآن‌پژوهان بوده و تأمل در الطاف و ظرائف تشبیهات مبدأ خلق آثار گرانسنگی در عالم اسلام بوده است، که بیشترین این آثار به

مطالب از منظر ادبی، بلاغی به بررسی ابعاد تربیتی و شرح آن پرداخته‌اند هدف ما در این کتاب بررسی تشبیهات در قرآن از سوره یونس تا فرقان بوده که برای دانشجویان و طلابی که علاقمند به فصاحت و بلاغت قرآن بوده مورد استفاده می‌باشد. روش آن اسنادی، کاربردی و به صورت فیش برداری بوده است که از کتب بلاغی مختلف و تفاسیر مطالب گرفته شده و امانت داری در تمامی مطالب رعایت شده است و ماحصل این پژوهش در سه فصل که شامل مقدمه، فصل اول: تشبیه، در علم بلاغت و تقسیمات آن پرداخته و فصل دوم: تحلیل تشبیهات در سور ذکر شده است و فصل سوم: نمونه‌های از تشبیهات بکاررفته شده در سور ذکر شده را مورد بررسی قرار داده است و به سؤالات زیر پاسخ داده شده است.

۱. تشبیه چیست ؟

۲. ارکان تشبیه کدامند ؟

۳. اقسام تشبیه کدامند ؟

۴. تشبیهات در قرآن از سوره یونس تا فرقان کدامند ؟

۵. تصویر تشبیهات به کار رفته در مورد مؤمنان و کافران کدامند ؟

و در پایان خداوند را شاکرم که مدتی را به واسطه این پژوهش مرا لایق خود قرار داد این اولین و نیرومندترین انگیز برای این پژوهش بود تا فارق از همه وابستگی‌ها و دلبستگی‌های دنیا و به دور از همه زرق و برق هایش با کلام زیبایش زندگی کنم هرچند خردم از درک آیاتش عاجزست.

مقدمه

تشبیه یکی از اسالیب بیان است و غرض از آن مأنوس ساختن و آرامش به نفس است. اینکه آن را از پوشیده گی به آشکاری بیرون آورد و بعید را به قریب نزدیک گردانند. از آنجا که قرآن کریم کتاب هدایت و سعادت بشر است. خداوند در این کتاب انسان ساز به بیان اموری پرداخته که برخی از آنها محسوس و برخی دیگر به صورت معقول و نامحسوس می باشند. برای بیان مسائل نامحسوس که شامل اموری هستند که حسی نیستند و یا اینکه مشابه آن تاکنون برای بشر رخ نداده است از اسالیب ادبی من جمله (اسلوب تشبیه) استفاده نموده است تا مخاطبان آن که همه افراد بشری هستند بتوانند به هر اندازه ای که دارای درک و فهم هستند آنها را در یابند و نقطه مبهمی در ذهن آنها باقی نماند. خداوند با بکارگیری اعجاز آمیز تشبیه به عنوان یکی از ابزارهای ایجاد انگیزه، تشویق، خوف و انداز در راستای تشبیه معقول به محسوس در جهت تربیت انسان برای رسیدن به کمال از این اسلوب بلاغی استفاده فرموده است. در این کتاب مسئله اصلی شناسایی تشبیهات بکار گرفته شده در کلام الهی و نقد و بررسی آنها می با

شد و سعی خواهد شد علاوه بر تفکیک موضوعی آیات دارای این اسلوب نوع تشبیهات ارکان آن و دلیل بکارگیری آن نیز مورد کاوش قرار گیرد.

تعاریف

تشبیه در لغت: مانند کردن چیزی به چیزی.^۱

تشبیه در اصطلاح: در علم بیان به معنای مانند کردن چیزی به چیزی در صفتی.^۲

قرآن در لغت: مصدر است مانند رجحان و به معنای قرائت و خواندن است و در معنی فرهنگ‌ها به معنی گردآوری.

قرآن در اصطلاح: کلام الهی است که خداوند آن را به تدریج به حضرت محمد صلی الله علیه و آله خاتم پیامبران به زبان عربی و با لهجه قریشی نازل کرده است.

۱. جلال الدین محمد بن مکرم، این منظور، لسان العرب، ج ۷، بیروت: موسسه الاعلمی للمطبوعات،

۱۴۲۶ق، ص ۳۷

۲. همایی، جلال الدین، فنون بلاغت و صناعات ادبی، تهران، انتشارات توس، ۱۳۶۳ش، ص ۲۲۷ فنون

بلاغت، ص ۲۲۷